

Designing a Theoretical Model for Sexual Education in the Educational System of the Islamic Republic of Iran

Seyed Kamal Hosseinpour¹, Mohammad Hassan Mirza Mohammadi^{2*}, Hamidreza Vatankhah³

1. PhD Student in Philosophy of Education, Faculty of Islamic Education and Training, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Professor, Faculty of Humanities, Shahid University, Tehran, Iran

3. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Humanities, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

ABSTRACT

This study examines and designs a theoretical model for sexual education within the educational system of the Islamic Republic of Iran. The primary goal is to create a coherent framework for sexual education that, while maintaining Islamic principles, responds to the social and cultural needs of the society. The research methodology is based on the prevailing paradigms in the field of educational studies. In the first phase, a content analysis of key policy documents, including the "Fundamental Transformation Document of Education," the "National Document," and the "20-Year Vision Document," was conducted. To assess the current status of the sexual education curriculum, synthesis research and content analysis of documents were utilized. Data were collected from national databases, and the reliability of coding was examined using Cohen's Kappa coefficient formula. The document analysis results indicate the necessity for designing a comprehensive model for sexual education, which includes components such as familiarity with puberty, reinforcement of sexual identity, and life skills education. Additionally, the findings revealed that many of the current educational programs do not adequately meet students' real needs. The proposed model can serve as an effective framework for improving sexual education in Iran's educational system. The implementation of this model requires collaboration between educational institutions, families, and the community to achieve educational objectives.

Received: 05 Apr 2024

Accepted: 15 Jun 2024

Available Online: 20 June 2024

Keywords

Sexual education, educational system, content analysis, synthesis research, educational components

How to cite:

Hosseinpour, S. K., Mirza Mohammadi, M. H., & Vatankhah, H. (2024). Designing a Theoretical Model for Sexual Education in the Educational System of the Islamic Republic of Iran. *Study and Innovation in Education and Development*, 4(1), 169-184.

* Corresponding Author:

Dr. Mohammad Hassan Mirza Mohammadi

E-mail: mirzamohammadi@shahed.ac.ir

© 2024 the authors. Published by Institute for Knowledge, Development, and Research.

This is an open access article under the terms of the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) License.

EXTENDED ABSTRACT

INTRODUCTION

Sexual education is a vital component of educational systems worldwide, promoting not only physical well-being but also emotional, psychological, and social health (1). In Islamic societies, the approach to sexual education must align with religious and cultural values while addressing the growing needs of young people for accurate and appropriate information (2). The need for sexual education in Iran is evident from multiple perspectives. Adolescents face challenges in understanding puberty, relationships, and sexual health due to inadequate education systems that often fail to provide comprehensive guidance (5, 6).

In Iran, despite the emphasis on Islamic values in education, sexual education remains underdeveloped. The "Fundamental Transformation Document of Education," a key policy framework, highlights the importance of comprehensive education, but specific programs addressing sexual education are either absent or underdeveloped (3). Moreover, the lack of structured sexual education has led to misinformation among youth, who primarily rely on informal sources such as media and peer groups. This misinformation can have adverse effects on their physical and psychological well-being (8).

Research in Islamic and non-Islamic contexts has demonstrated that comprehensive sexual education can lead to better health outcomes, reduced risks of sexually transmitted infections (STIs), and improved understanding of gender and relationships (4). Therefore, developing a structured and culturally relevant sexual education curriculum is crucial to meeting the needs of Iranian students, aligning with Islamic values, and promoting healthy development.

METHODS AND MATERIALS

This study aimed to design a theoretical model for sexual education in the educational system of the Islamic Republic of Iran. The research followed a content analysis approach, focusing on key policy documents such as the "Fundamental Transformation Document of Education," the "National Document," and the "20-Year Vision Document." In addition to document analysis, synthesis research was conducted to assess the current status of sexual education in the curriculum.

Data were collected from national databases, and reliability was ensured using Cohen's Kappa coefficient formula. The synthesis method allowed for the integration of findings from multiple studies, offering a comprehensive overview of the educational

needs regarding sexual education. The research also involved qualitative thematic analysis of policy documents to identify gaps and challenges in the current system.

FINDINGS

The findings from the document analysis indicate a clear need for a comprehensive sexual education model that aligns with Islamic principles and addresses the social and cultural needs of Iranian society. The content analysis of the "Fundamental Transformation Document of Education" revealed that while the document emphasizes holistic education, sexual education is either vaguely addressed or omitted entirely.

Several key components were identified as essential for developing a comprehensive sexual education model in Iran, including education on puberty, reinforcement of sexual identity, life skills training, and the management of relationships. Current educational programs fail to meet students' real needs in these areas. The research also found that many educational programs focus predominantly on physical aspects of sexual health, neglecting emotional and psychological dimensions.

The proposed model includes components that address both the biological and social aspects of sexual education, ensuring that students receive a well-rounded education that prepares them for the challenges of adulthood. Importantly, the model emphasizes the integration of sexual education within the broader educational system, requiring collaboration between schools, families, and the community.

DISCUSSION AND CONCLUSION

Sexual education is a critical pillar of the educational system and must be tailored to the needs and values of society. The proposed model in this study serves as a practical guide for educational policymakers, offering effective programs for implementation. Sexual education plays a key role in students' individual growth and development, helping them gain knowledge about sexual issues, form a healthy sexual identity, and build positive emotional relationships. This importance is clearly emphasized in key policy documents, such as the "Fundamental Transformation Document of Education" and the "National Education Document," which call for comprehensive, age-appropriate sexual education.

The theoretical model designed in this research is based on the identified educational needs of students, including puberty education, strengthening sexual identity, and life skills training, aligning with prior research. For instance, Rahimi (2023) emphasized the importance of communication and emotional skills training (20), while studies by Torbati and colleagues (2019) and Hajizadeh et al. (2023) highlight the necessity of addressing physical and psychological changes during puberty (3, 14).

To ensure the successful implementation of the proposed model, a comprehensive training program for teachers is recommended, equipping them with the confidence and competence to teach sexual education. Furthermore, workshops for parents can foster collaboration between family and school, reinforcing positive values and attitudes toward sexual education. Utilizing modern technology, such as online platforms, can enhance students' access to accurate information, reduce societal taboos, and increase general awareness of sexual issues. Regular surveys of students and parents can help identify strengths and weaknesses in the educational programs.

Finally, investing in sexual education must become a part of the overarching policies of the educational system to effectively meet the students' educational needs. Given the importance of sexual education for the psychological and social well-being of students, comprehensive programs, aligned with Islamic-Iranian cultural values, must be designed and implemented.

طراحی مدل نظری تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران

سید کمال حسین پور^۱، محمد حسن میرزا محمدی^{۲*}، حمیدرضا وطن خواه^۳

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده تعلیم و تربیت اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. استاد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران
۳. استادیار گروه روان شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده

این مطالعه به بررسی و طراحی یک مدل نظری برای تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. هدف اصلی ایجاد چارچوبی منسجم برای آموزش جنسی است که ضمن حفظ اصول اسلامی، به نیازهای اجتماعی و فرهنگی جامعه پاسخ دهد. روش پژوهش بر اساس پارادایم‌های پژوهشی حاکم در حوزه تربیتی طراحی شده است. در مرحله نخست، تحلیل محتوای اسناد بالادستی از جمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، سند ملی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله انجام شد. برای شناسایی وضعیت برنامه درسی تربیت جنسی، از روش سنتز پژوهی و تحلیل محتوای اسناد استفاده گردید. اطلاعات از پایگاه‌های داده داخلی جمع‌آوری و با استفاده از فرمول ضریب کاپای کوهن، پایایی کدگذاری‌ها بررسی شد. نتایج تحلیل اسناد نشان‌دهنده نیاز به طراحی یک مدل جامع برای تربیت جنسی است که شامل مولفه‌هایی مانند آشنایی با بلوغ، تقویت هویت جنسی، و آموزش مهارت‌های زندگی می‌باشد. همچنین، نتایج نشان داد که بسیاری از برنامه‌های آموزشی فعلی به نیازهای واقعی دانش‌آموزان پاسخ نمی‌دهند. مدل طراحی شده می‌تواند به‌عنوان یک چارچوب مؤثر برای بهبود تربیت جنسی در نظام آموزشی ایران مورد استفاده قرار گیرد. اجرای این مدل نیازمند همکاری میان نهادهای آموزشی، خانواده‌ها و جامعه است تا بتوان به اهداف آموزشی دست یافت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۳/۳۱

واژگان کلیدی

تربیت جنسی، نظام آموزش و پرورش، تحلیل محتوا، سنتز پژوهی، مولفه‌های تربیتی

شیوه ارجاع‌دهی:

حسین پور، سید کمال، میرزا محمدی، محمد حسن، و وطن خواه، حمیدرضا. (۱۴۰۳). طراحی مدل نظری تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. پژوهش و نوآوری در تربیت و توسعه، ۱(۴)، ۱۸۴-۱۶۹.

نویسنده مسئول:

دکتر محمد حسن میرزا محمدی

پست الکترونیکی: mirzamohammadi@shahed.ac.ir

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

نیاز جنسی یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسان است که علاوه بر تأثیرات جسمانی، جنبه‌های روانی و اجتماعی نیز دارد. این نیاز به بقای نسل و تداوم جامعه کمک می‌کند و هدف اصلی آن آفرینش و تولد نسل جدید است. همچنین ایجاد محبت و مودت میان انسان‌ها از طریق این نیاز تحقق می‌یابد. بر اساس اهداف تربیتی جمهوری اسلامی ایران، مهم‌ترین هدف آموزش و پرورش، تربیت دانش‌آموزانی است که به مراتب قرب الهی و عبودیت خداوند دست یابند و در مسیر حیات طیبه حرکت کنند. تحقق این امر مستلزم توجه به تمامی ابعاد وجودی انسان از جمله ابعاد جسمانی، روانی، اجتماعی و معنوی است. هرگونه نادیده‌گرفتن این ابعاد می‌تواند مانع از تحقق کامل تربیت شود. یکی از این ابعاد، تربیت جنسی است که نه تنها به معنای کسب دانش در مورد جنسیت و رفتار جنسی است، بلکه به توسعه مهارت‌های لازم برای مدیریت صحیح این نیازها و برقراری روابط سالم و مسئولانه با دیگران کمک می‌کند (1).

(2).

سازمان بهداشت جهانی تربیت جنسی را لازمه سلامت جنسی می‌داند و بر هماهنگی میان ذهن، احساسات و جسم تأکید دارد. این هماهنگی می‌تواند به جلوگیری از ناهماهنگی‌ها و مشکلاتی مانند نارضایتی جنسی منجر شود. تربیت جنسی در چارچوب ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی هر جامعه باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که ضمن پاسخگویی به نیازهای طبیعی افراد، به سلامت اجتماعی و روانی آن‌ها نیز کمک کند (3).

در بسیاری از جوامع اسلامی و غیراسلامی، تربیت جنسی به عنوان بخشی از نظام آموزشی رسمی مورد توجه قرار گرفته است. این نوع آموزش به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با مسائل مرتبط با جنسیت و بلوغ به‌درستی آشنا شوند و از اطلاعات غلط و انحرافات جنسی جلوگیری کنند (4). با این حال، در ایران هنوز برنامه‌ای جامع و مدون برای تربیت جنسی وجود ندارد و این موضوع به یک ضرورت مغفول تبدیل شده است. عدم آموزش صحیح در زمینه مسائل جنسی باعث سردرگمی نوجوانان شده و آن‌ها را در تصمیم‌گیری‌های حیاتی دچار مشکل می‌کند. از سوی دیگر، در دیدگاه اسلامی، تربیت جنسی باید بر پایه اعتدال و در چارچوب ارزش‌های دینی انجام شود. این دیدگاه معتقد است که گزینه جنسی باید هدایت شود تا از افراط و تفریط در آن جلوگیری شود (5، 6). علاوه بر این، جلوگیری از انحرافات جنسی نیز یکی از اهداف اصلی تربیت جنسی در نظام اسلامی است. در این راستا، تربیت جنسی می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر برای پیشگیری از بسیاری از مشکلات اجتماعی و روانی مورد استفاده قرار گیرد.

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که با وجود اهمیت تربیت جنسی، در نظام رسمی و غیررسمی آموزش و پرورش ایران، برنامه‌ای مدون برای این موضوع وجود ندارد و این مسئله به یک ضرورت مغفول تبدیل شده است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که آموزش و پرورش ایران تاکنون وظیفه خود را در این زمینه به درستی انجام نداده و برنامه درسی موجود هنوز نتوانسته است به موضوع تربیت

جنسی به‌طور کامل ورود کند (7). بنابراین، اطلاعات مربوط به این موضوع عمدتاً از طریق رسانه‌ها و فضای مجازی به دانش‌آموزان انتقال می‌یابد که این امر می‌تواند منجر به انتقال اطلاعات نادرست و انحرافات جنسی شود.

پژوهش‌های مختلف در سایر کشورها نیز نشان داده‌اند که تلفیق برنامه آموزش جنسی در برنامه‌های درسی رسمی مدارس از اهمیت زیادی برخوردار است. نتایج این پژوهش‌ها حاکی از تأثیر مثبت آموزش جنسی بر رفتارهای اجتماعی و روانی دانش‌آموزان است. علاوه بر این، عدم ارائه اطلاعات دقیق و علمی در زمینه تربیت جنسی می‌تواند موجب سردرگمی و اضطراب نوجوانان شود و آنها را در مواجهه با شرایطی که نیاز به دانش جنسی دارند، دچار مشکل کند. در ایران، با وجود تأکیدات دینی و علمی، سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش نتوانسته به‌طور کامل به این موضوع بپردازد و برنامه درسی تربیت جنسی همچنان ناقص و مبهم باقی مانده است. از طرفی، پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه عمدتاً به رویکردهای سنتی محدود بوده و کمتر به رویکردهای تلفیقی پرداخته‌اند. در نهایت، با توجه به حساسیت‌های موجود در جامعه ایران، آیا می‌توان مدلی نظری برای تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران طراحی کرد که هم به جنبه‌های تربیتی و هم به جنبه‌های عملی و کاربردی توجه داشته باشد؟

روش‌شناسی

این پژوهش بر اساس پارادایم‌های پژوهشی انجام شده است که در حوزه تربیتی اهمیت ویژه‌ای دارند و تأثیر مستقیمی بر تعریف پژوهش، ماهیت، هدف و روش آن دارند. پارادایم پژوهشی به مجموعه‌ای از پیش‌فرض‌های فلسفی اطلاق می‌شود که تفکر و عمل پژوهشگر را هدایت می‌کند و به صورت صریح یا ضمنی بر انتخاب روش پژوهش تأثیر می‌گذارد. با توجه به پیچیدگی مسائل تربیتی، برخی پژوهشگران معتقدند که یک روش پژوهشی به تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی تمامی سوالات پژوهش باشد؛ بنابراین، استفاده از رویکردهای چندگانه ضروری است. در این پژوهش نیز از روش‌های مختلف پژوهشی بهره گرفته شده است تا نتایج جامعی حاصل شود.

در مرحله نخست، برای شناسایی جایگاه تربیت جنسی و ترسیم تصویری از وضعیت فعلی این موضوع در نظام آموزشی ایران، تحلیل محتوای اسناد بالادستی همچون سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، سند ملی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله انجام شد. این تحلیل با هدف پاسخ به این سوال صورت گرفت که وضعیت برنامه درسی تربیت جنسی در نظام آموزشی چگونه است. به منظور تحلیل جامع این مسئله، از روش سنتز پژوهی بهره گرفته شد. سنتز پژوهی به معنای تلفیق نظام‌مند یافته‌های پژوهشی گذشته است و هدف آن ارائه تصویری کلی از پژوهش‌های پیشین می‌باشد. این روش به پژوهشگران این امکان را می‌دهد که با تجمیع دانش موجود، به پاسخ جامع‌تری دست یابند و از سردرگمی در نتیجه‌گیری‌های ضد و نقیض جلوگیری کنند. سنتز پژوهی به دو دسته کیفی و کمی تقسیم می‌شود که نوع کمی آن بیشتر به عنوان فراتحلیل شناخته شده و نوع کیفی آن شامل رویکردهایی نظیر فرروایت و سنتز مضمونی است.

برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش، از پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی مانند مگ‌ایران، نورمگز و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) استفاده شد. مقالات مرتبط با تربیت جنسی، برنامه درسی و سلامت جنسی بررسی و بر اساس معیارهای علمی انتخاب شدند. جستجوی مقالات توسط دو متخصص انجام گرفت و کل فرآیند جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها تحت نظارت دو کارشناس خبره در زمینه برنامه‌ریزی درسی صورت گرفت. برای ثبت اطلاعات پژوهش‌ها، از فرم کاربرگ استفاده شد که شامل اطلاعات کتاب‌شناختی، روش‌شناختی و یافته‌ها بود. برای ارزیابی پایایی کدگذاری‌ها نیز از فرمول ضریب کاپای کوهن بهره‌گیری شد. تحلیل اسناد بالادستی شامل بررسی محتوای آن‌ها از منظر کمیت و میزان تکرار داده‌ها و همچنین تحلیل کیفی مضامین مرتبط با تربیت جنسی بود. در پاسخ به سوالات پژوهش، از الگوی شش مرحله‌ای سنتز پژوهی استفاده شد. این الگو شامل مراحل شناسایی نیاز، اجرای جستجوی مقدماتی، گزینش و پالایش مطالعات، چارچوب‌سازی، پردازش داده‌ها و در نهایت ارائه نتایج است. جامعه آماری این پژوهش شامل مقالات علمی، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌های مرتبط با تربیت جنسی است که در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ در داخل کشور و ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ در خارج از کشور منتشر شده‌اند. همچنین، اسناد بالادستی مرتبط با تربیت جنسی مورد تحلیل قرار گرفت و اطلاعات از منظر مولفه‌های مربوط به تربیت جنسی استخراج شد تا به یک مدل نظری جامع برای تربیت جنسی در نظام آموزشی کشور دست یابیم.

یافته‌ها

در این پژوهش، برای شناسایی جایگاه تربیت جنسی و ترسیم تصویری از وضعیت فعلی این موضوع در نظام آموزشی ایران، به تحلیل محتوای اسناد بالادستی نظیر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، سند ملی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله پرداخته شد. این اسناد به‌عنوان چارچوب‌های راهنمای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی آموزشی، به شناسایی و تحلیل نیازهای آموزشی در حوزه تربیت جنسی کمک کردند. علاوه بر این، یافته‌های ۲۰ مقاله معتبر فارسی در این حوزه به کار گرفته شد تا چشم‌انداز جامع‌تری از وضعیت تربیت جنسی در نظام آموزشی ایران به‌دست آید. این مقالات با بررسی الگوهای موجود، چالش‌ها و فرصت‌های مرتبط با تربیت جنسی، اطلاعات کلیدی و مفیدی را برای ارتقاء کیفیت آموزش در این زمینه فراهم کردند و ۲۰ مقاله به تحلیل نهایی راه یافتند.

الف) بررسی وضعیت موجود تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران

نتایج مطالعات (۸) نشان می‌دهد وضعیت موجود تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران به‌طور کلی با چالش‌ها و موانع متعددی مواجه است. علیرغم تأکیدات موجود در اسناد بالادستی، مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند ملی خانواده، تربیت جنسی به‌عنوان یک موضوع کلیدی در برنامه‌های آموزشی به‌طور جدی مورد توجه قرار نگرفته است. این کمبود توجه می‌تواند به دلیل حساسیت‌های فرهنگی، اجتماعی و مذهبی باشد که غالباً باعث می‌شود موضوعات مرتبط با جنسیت به‌عنوان تابوهایی در جامعه

مطرح شوند. تحقیقات نشان می‌دهند که بسیاری از والدین و معلمان اطلاعات کافی درباره تربیت جنسی ندارند و این امر منجر به عدم آگاهی نوجوانان از مسائل مربوط به بلوغ، روابط عاطفی و سلامت جنسی می‌شود.

علاوه بر این، محتوای آموزشی موجود در مدارس معمولاً به مباحث بهداشت جنسی محدود می‌شود و کمتر به ابعاد روان‌شناختی و اجتماعی تربیت جنسی پرداخته می‌شود. این رویکرد محدود، باعث می‌شود که نوجوانان تنها با جنبه‌های فیزیکی مسائل جنسی آشنا شوند و از یادگیری مهارت‌های لازم برای مدیریت صحیح روابط عاطفی و جنسی محروم بمانند. در بسیاری از موارد، آموزش‌های ارائه شده به نوجوانان بر اساس ترس از پیامدهای منفی رفتارهای جنسی استوار است، بدون اینکه به آن‌ها مهارت‌های لازم برای مدیریت احساسات، برقراری ارتباط مؤثر و احترام به حقوق دیگران آموزش داده شود. این رویکرد نه تنها کمکی به دانش‌آموزان نمی‌کند بلکه باعث ایجاد احساس گناه یا شرم نسبت به نیازها و احساسات طبیعی آن‌ها شود (5، 6). در بسیاری از موارد، آموزش‌های ارائه شده به نوجوانان بر اساس ترس از پیامدهای منفی رفتارهای جنسی استوار است، بدون اینکه به آن‌ها مهارت‌های لازم برای مدیریت احساسات، برقراری ارتباط مؤثر و احترام به حقوق دیگران آموزش داده شود. این رویکرد نه تنها کمکی به دانش‌آموزان نمی‌کند بلکه باعث ایجاد احساس گناه یا شرم نسبت به نیازها و احساسات طبیعی آن‌ها شود (9-11). به همین دلیل، نیاز است که برنامه‌های آموزشی جامع‌تری طراحی شود که شامل آموزش‌های مربوط به هویت جنسی، احترام به حقوق دیگران و مدیریت احساسات باشد. این رویکرد می‌تواند به نوجوانان کمک کند تا با اعتماد به نفس بیشتری وارد مراحل مختلف زندگی شوند و روابط سالم‌تری برقرار کنند. همچنین، آموزش والدین نیز باید در اولویت قرار گیرد تا آن‌ها بتوانند نقش مؤثری در تربیت جنسی فرزندان خود ایفا کنند.

براساس مطالعات انجام شده وضعیت تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش را به صورت خلاصه می‌توان در جدول شماره

۱ نشان داد.

جدول ۱. وضعیت تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش بر اساس مطالعات انجام شده

چالش‌ها و موانع	شرح
کمبود توجه به تربیت جنسی حساسیت‌های فرهنگی و اجتماعی	عدم توجه جدی به تربیت جنسی در برنامه‌های آموزشی علی‌رغم تأکیدات موجود در اسناد بالادستی. موضوعات مرتبط با جنسیت به عنوان تابوهایی در جامعه مطرح شده و باعث جلوگیری از بحث‌های آموزشی می‌شود.
کمبود اطلاعات والدین و معلمان محتوای آموزشی محدود ترس‌محور بودن آموزش‌ها	والدین و معلمان اطلاعات کافی در زمینه تربیت جنسی ندارند که به عدم آگاهی نوجوانان از مسائل مربوط به بلوغ منجر می‌شود. محتوای آموزشی معمولاً به مباحث بهداشت جنسی محدود شده و ابعاد روان‌شناختی و اجتماعی را نادیده می‌گیرد. آموزش‌های ارائه شده بر اساس ترس از پیامدهای منفی رفتارهای جنسی استوار است، بدون آموزش مهارت‌های لازم برای مدیریت احساسات.
نیاز به آموزش جامع‌تر آموزش والدین	ضرورت طراحی برنامه‌های آموزشی جامع‌تر شامل هویت جنسی، احترام به حقوق دیگران و مدیریت احساسات. ضرورت آموزش والدین برای ایفا کردن نقش مؤثر در تربیت جنسی فرزندان.

جدول شماره ۱ وضعیت تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران را به‌طور خلاصه و منظم نشان می‌دهد و به چالش‌ها و موانع موجود در این زمینه می‌پردازد.

ب) مولفه‌های مدل تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش

بر اساس بررسی اسناد بالادستی و مطالعه مقالات و کتب معتبر، مولفه‌های اصلی مدل تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران عبارتند از:

۱. آشنایی با بلوغ و نوجوانی

آشنایی با بلوغ و نوجوانی، به ویژه آموزش مفاهیم مربوط به تغییرات جسمی، روحی و روانی در این دوره، از اهمیت بالایی برخوردار است. در این دوران، نوجوانان با تغییرات قابل توجهی در بدن و احساسات خود مواجه می‌شوند که می‌تواند تأثیر عمیقی بر هویت و رفتارهای آن‌ها داشته باشد. آموزش صحیح در این زمینه نه تنها به آن‌ها کمک می‌کند تا با این تغییرات سازگار شوند، بلکه می‌تواند به پیشگیری از مشکلات روانی و اجتماعی نیز منجر شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که آموزش مسائل جنسی باید در محیط‌های امن و حمایتی مانند خانواده و مدرسه انجام شود تا نوجوانان احساس راحتی کرده و بتوانند سوالات خود را مطرح کنند (3).

تربیت جنسی در این دوران باید شامل مباحثی نظیر تغییرات جسمی، نقش‌ها و مسئولیت‌های اجتماعی، و مهارت‌های ارتباطی باشد. همچنین، آگاهی از حقوق جنسی و توانایی مدیریت احساسات از دیگر جنبه‌های مهم این آموزش است که باید به نوجوانان ارائه شود. والدین و معلمان باید با ایجاد فضایی مثبت و صمیمانه، ارتباط مؤثری با نوجوانان برقرار کنند تا آن‌ها بتوانند به راحتی درباره مسائل خود صحبت کنند. این نوع آموزش نه تنها به بهبود روابط عاطفی کمک می‌کند بلکه باعث افزایش اعتماد به نفس و توانمندی‌های اجتماعی نوجوانان نیز می‌شود.

۲. تقویت هویت جنسی و رفتارهای متناسب با جنسیت

تقویت هویت جنسی و رفتارهای متناسب با جنسیت در نظام آموزش و پرورش ایران، نیازمند توجه ویژه به آموزش نقش‌ها و مسئولیت‌های جنسیتی است. این آموزش باید بر اساس فرهنگ و ارزش‌های اسلامی-ایرانی طراحی شود تا به نوجوانان کمک کند تا هویت جنسی خود را به درستی شناسایی کرده و رفتارهای متناسب با جنسیت خود را درک کنند. نقش‌های جنسیتی به مجموعه‌ای از انتظارات و هنجارهای فرهنگی اشاره دارد که رفتارها و وظایف مربوط به جنسیت خاصی را تعیین می‌کنند. برای مثال، در فرهنگ سنتی، مردان به عنوان نان‌آور و زنان به عنوان مراقبان خانواده شناخته می‌شوند. این انتظارات می‌توانند بر روی تصمیم‌گیری‌ها و روابط اجتماعی افراد تأثیر بگذارند و در صورت عدم آگاهی از آن‌ها، ممکن است منجر به ایجاد نابرابری‌های اجتماعی و روانی شود (12).

آموزش نقش‌های جنسیتی باید در محیط‌های آموزشی به گونه‌ای انجام شود که نوجوانان بتوانند با آگاهی از مسئولیت‌ها و انتظارات خود، تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند. این آموزش می‌تواند شامل مباحثی نظیر احترام به حقوق دیگران، همکاری و تعامل مثبت

با جنس مخالف باشد. همچنین، باید به نوجوانان یاد داده شود که هر فردی می‌تواند ویژگی‌ها و رفتارهای متنوعی داشته باشد که ممکن است با انتظارات سنتی همخوانی نداشته باشد (7). این رویکرد نه تنها به تقویت هویت جنسی کمک می‌کند بلکه باعث افزایش اعتماد به نفس و توانمندی‌های اجتماعی نوجوانان نیز می‌شود. در نهایت، طراحی برنامه‌های آموزشی باید با مشارکت والدین و جامعه انجام شود تا بتواند نیازهای واقعی نوجوانان را پاسخگو باشد. ایجاد فضایی امن برای گفتگو درباره مسائل جنسی و نقش‌های جنسیتی در خانواده و مدارس می‌تواند به نوجوانان کمک کند تا احساس راحتی بیشتری در بیان نگرانی‌ها و پرسش‌های خود داشته باشند. این نوع آموزش نه تنها از نظر فرهنگی مناسب است بلکه می‌تواند به پیشگیری از مشکلات روانی و اجتماعی نیز کمک کند (5, 6).

۳. شناسایی تفاوت‌های دختران و پسران و حفاظت از آنها در برابر آسیب‌ها و رفتارهای پرخطر جنسی

شناسایی تفاوت‌های دختران و پسران و حفاظت از آنها در برابر آسیب‌ها و رفتارهای پرخطر جنسی، یکی از جنبه‌های کلیدی تربیت جنسی است که باید در نظام آموزش و پرورش ایران به آن توجه ویژه‌ای شود. آموزش مهارت‌های لازم برای شناسایی و پیشگیری از آسیب‌های جنسی و رفتارهای پرخطر، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا با آگاهی بیشتری از حقوق خود و دیگران، بتوانند در مواجهه با چالش‌ها و خطرات احتمالی، تصمیمات آگاهانه‌تری اتخاذ کنند (9).

تفاوت‌های جنسیتی در رفتارها، انتظارات اجتماعی و نقش‌های فرهنگی می‌تواند تأثیر زیادی بر روی سلامت روانی و اجتماعی نوجوانان داشته باشد. به عنوان مثال، دختران ممکن است تحت فشارهای اجتماعی بیشتری برای رعایت هنجارهای خاص قرار بگیرند، در حالی که پسران ممکن است با انتظاراتی برای نمایش قدرت و استقلال مواجه شوند. این فشارها می‌تواند منجر به رفتارهای پرخطر یا آسیب‌زا شود (13). بنابراین، آموزش باید به گونه‌ای طراحی شود که نه تنها تفاوت‌های جنسیتی را شناسایی کند بلکه به نوجوانان مهارت‌های لازم برای مقابله با این چالش‌ها را نیز ارائه دهد.

۴. آموزش بهداشت جنسی و تنظیم خانواده

آموزش بهداشت جنسی و تنظیم خانواده یکی از ارکان اساسی تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران است که باید به‌طور متناسب با سن و جنسیت دانش‌آموزان ارائه شود. این آموزش‌ها به نوجوانان کمک می‌کند تا با مفاهیم پایه‌ای بهداشت جنسی آشنا شوند و بتوانند روابط عاطفی و جنسی خود را به‌درستی مدیریت کنند. در واقع، آموزش بهداشت جنسی باید شامل مباحثی نظیر آناتومی بدن، تغییرات جسمی و روانی دوران بلوغ، و همچنین مسائل مربوط به بارداری و پیشگیری از بیماری‌های مقاربتی باشد (14). علاوه بر این، آموزش تنظیم خانواده نیز باید بخشی از این برنامه آموزشی باشد. این آموزش‌ها باید به نوجوانان کمک کنند تا درک صحیحی از مسئولیت‌های خود در روابط عاطفی و خانوادگی داشته باشند. برای مثال، آگاهی از روش‌های پیشگیری از بارداری و نحوه برقراری ارتباط مؤثر با شریک زندگی می‌تواند به کاهش بارداری‌های ناخواسته و افزایش سلامت روانی و اجتماعی نوجوانان کمک کند. از سوی دیگر، آموزش بهداشت جنسی باید بر اساس ارزش‌های فرهنگی و دینی جامعه ایران طراحی شود. این رویکرد نه تنها به تقویت هویت فرهنگی نوجوانان کمک می‌کند بلکه باعث می‌شود که آن‌ها احساس راحتی بیشتری در بحث درباره مسائل جنسی داشته

باشند. همچنین، والدین و معلمان باید در این فرآیند نقش فعالی ایفا کنند تا بتوانند اطلاعات صحیح و مفیدی را در اختیار نوجوانان قرار دهند. در نهایت، ایجاد فضایی امن برای گفتگو درباره مسائل جنسی در خانواده و مدارس بسیار مهم است. این فضا باید به گونه‌ای باشد که نوجوانان بتوانند بدون ترس از قضاوت یا سرزنش، سوالات خود را مطرح کنند و اطلاعات لازم را دریافت کنند. این نوع آموزش نه تنها به پیشگیری از آسیب‌های جسمی و روانی کمک می‌کند بلکه می‌تواند به ایجاد روابط سالم‌تر در آینده منجر شود. (11, 15, 16).

۵. آموزش مهارت‌های زندگی جنسی و تعامل سالم با جنس مخالف

آموزش مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط سالم و مناسب با جنس مخالف از جمله مؤلفه‌های مهم تربیت جنسی است. این آموزش‌ها باید به نوجوانان کمک کنند تا بتوانند با اعتماد به نفس بیشتری با جنس مخالف ارتباط برقرار کنند و مهارت‌های لازم برای مدیریت این روابط را کسب کنند. مباحثی نظیر احترام متقابل، برقراری ارتباط موثر، و حل تعارض باید در این آموزش‌ها گنجانده شود (14).

۶. آموزش اخلاق و ارزش‌های اسلامی در روابط جنسی

آموزش اصول و ارزش‌های اسلامی در روابط جنسی و خانوادگی نقش مهمی در تربیت جنسی نوجوانان ایفا می‌کند. این آموزش‌ها باید بر مبانی فرهنگی و دینی جامعه استوار باشد و به نوجوانان کمک کند تا با درک صحیحی از مسئولیت‌های خود در این زمینه، روابط سالم‌تری را تجربه کنند. مفاهیمی نظیر عفاف، حیا و غیرت باید در این آموزش‌ها مورد تأکید قرار گیرد.

۷. آموزش مسئولیت‌پذیری و پیامدهای رفتارهای جنسی

آموزش مسئولیت‌پذیری در برابر رفتارهای جنسی و پیامدهای آن، به نوجوانان کمک می‌کند تا با آگاهی بیشتری تصمیمات خود را اتخاذ کنند. این آموزش‌ها باید شامل مباحثی نظیر آشنایی با پیامدهای جسمی، روانی و اجتماعی رفتارهای پرخطر باشد. همچنین، به نوجوانان باید آموزش داده شود که چگونه در برابر فشارهای اجتماعی و رسانه‌ای مقاومت کنند (17).

۸. آموزش مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض در روابط جنسی

آموزش مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباط موثر و حل تعارض در روابط جنسی، به نوجوانان کمک می‌کند تا بتوانند روابط سالم‌تری را تجربه کنند. این آموزش‌ها باید شامل مباحثی نظیر گوش دادن فعال، بیان احساسات، و مذاکره باشد. همچنین، به نوجوانان باید آموزش داده شود که چگونه در صورت بروز تعارض، به شیوه‌ای سازنده آن را حل و فصل کنند (18, 19).

۹. آموزش مفاهیم مربوط به حقوق جنسی و جنسیتی

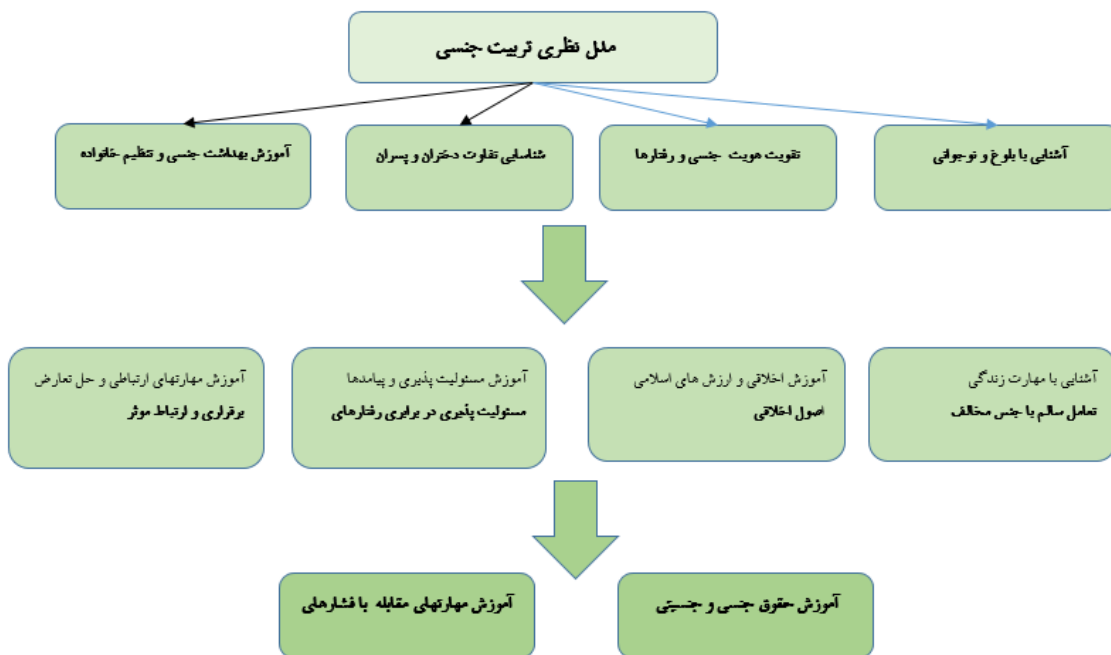
آموزش حقوق جنسی و جنسیتی متناسب با فرهنگ و ارزش‌های اسلامی-ایرانی، به نوجوانان کمک می‌کند تا بتوانند از حقوق خود دفاع کنند و به دیگران احترام بگذارند. این آموزش‌ها باید شامل مباحثی نظیر آشنایی با حقوق زنان و مردان در اسلام، و همچنین

حقوق افراد در روابط جنسی باشد. همچنین، به نوجوانان باید آموزش داده شود که چگونه در صورت نقض حقوق خود، اقدام به شکایت کنند (3).

۱۰. آموزش مهارت‌های مقابله با فشارهای اجتماعی و رسانه‌ای در زمینه روابط جنسی

آموزش مهارت‌های لازم برای مقابله با فشارهای اجتماعی و رسانه‌ای در زمینه روابط جنسی، به نوجوانان کمک می‌کند تا بتوانند تصمیمات آگاهانه‌تری اتخاذ کنند. این آموزش‌ها باید شامل مباحثی نظیر آشنایی با انواع فشارها و تبلیغات رسانه‌ای، و همچنین مهارت‌های لازم برای مقابله با آن‌ها باشد. همچنین، به نوجوانان باید آموزش داده شود که چگونه اطلاعات صحیح را از منابع معتبر دریافت کنند (6).

مدل نظری تربیت جنسی باید بر اساس این مولفه‌ها طراحی شود تا بتواند نیازهای آموزشی دانش‌آموزان را پاسخگو باشد. ایجاد فضایی امن برای گفتگو درباره مسائل جنسی در خانواده و مدارس نیز بسیار مهم است تا نوجوانان بتوانند بدون ترس از قضاوت یا سرزنش، سوالات خود را مطرح کنند.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش بر اساس یافته‌های پژوهش

مدل نظری تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران بر اساس تحلیل داده‌ها و بررسی اسناد بالادستی طراحی شده است. این مدل شامل چندین مولفه کلیدی است که هر یک به‌نوبه خود نقش مهمی در ارتقاء آگاهی و مهارت‌های دانش‌آموزان در زمینه تربیت جنسی ایفا می‌کند. این مدل می‌تواند به عنوان یک چارچوب جامع برای طراحی برنامه‌های آموزشی تربیت

جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران مورد استفاده قرار گیرد تا نیازهای آموزشی دانش‌آموزان را به‌خوبی برآورده کند.

بحث و نتیجه‌گیری

تربیت جنسی یکی از ارکان اساسی آموزش و پرورش است که باید با توجه به نیازها و ارزش‌های جامعه طراحی شود. مدل پیشنهادی می‌تواند به عنوان راهنمایی برای سیاست‌گذاران آموزشی مورد استفاده قرار گیرد تا بتوانند برنامه‌های موثری را در این زمینه اجرا کنند.

در این پژوهش به بررسی اهمیت تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران پرداخته شده است. تربیت جنسی به‌عنوان یک عنصر کلیدی در رشد و توسعه فردی دانش‌آموزان، نه تنها به افزایش آگاهی آن‌ها درباره مسائل جنسی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به شکل‌گیری هویت جنسی سالم و روابط عاطفی مثبت نیز منجر شود. اهمیت این موضوع در اسناد بالادستی مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند ملی آموزش و پرورش به‌وضوح مشخص شده است، که بر ضرورت آموزش‌های جامع و متناسب با سن در زمینه تربیت جنسی تأکید دارد.

مدل نظری طراحی شده در این پژوهش شامل مولفه‌های مختلفی است که بر اساس نیازهای آموزشی دانش‌آموزان شناسایی شده‌اند. این مولفه‌ها از جمله آشنایی با بلوغ، تقویت هویت جنسی، و آموزش مهارت‌های زندگی، با یافته‌های پژوهش‌های پیشین همخوانی دارند. به‌عنوان مثال، رحیمی (۱۴۰۲) بر اهمیت آموزش مهارت‌های ارتباطی و عاطفی تأکید کرده است که با مولفه‌های مدل طراحی شده همخوانی دارد (20). همچنین، تربیتی و همکاران (۱۳۹۸) و حاجی زاده و همکاران (۱۴۰۲) نیز به ضرورت آگاهی از تغییرات جسمی و روانی دوران بلوغ اشاره کرده است که این موضوع در مدل ما لحاظ شده است. با این حال، برخی مقالات دیگر به چالش‌ها و موانع موجود در اجرای چنین برنامه‌هایی اشاره کرده‌اند (3، 14).

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود که برای اجرای موفقیت‌آمیز این مدل، ابتدا یک برنامه آموزشی جامع برای معلمان طراحی شود تا آن‌ها بتوانند با اطمینان و تسلط بیشتری مباحث تربیت جنسی را تدریس کنند. همچنین، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین نیز می‌تواند به ایجاد هم‌افزایی بین خانواده و مدرسه کمک کند و باعث تقویت ارزش‌ها و نگرش‌های مثبت در زمینه تربیت جنسی شود. استفاده از تکنولوژی‌های نوین مانند پلتفرم‌های آنلاین برای ارائه محتوای آموزشی می‌تواند دسترسی دانش‌آموزان به اطلاعات صحیح را تسهیل کند. این اقدام همچنین می‌تواند به کاهش تابوها و افزایش آگاهی عمومی نسبت به موضوعات جنسی کمک کند. علاوه بر این، نظرسنجی‌های دوره‌ای از دانش‌آموزان و والدین درباره کیفیت آموزش‌های ارائه شده می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف برنامه کمک کند. در نهایت، سرمایه‌گذاری در تربیت جنسی باید بخشی از سیاست‌های کلان نظام آموزش و پرورش باشد تا بتواند به‌طور مؤثر نیازهای آموزشی دانش‌آموزان را برآورده کند. با توجه به اهمیت تربیت جنسی در

سلامت روانی و اجتماعی دانش‌آموزان، باید تلاش شود تا برنامه‌های آموزشی جامع و متناسب با فرهنگ اسلامی-ایرانی طراحی و اجرا شوند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازین اخلاق

در انجام این پژوهش تمامی موازین و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

منابع

1. Ali ASAAA, Lamia L, Sawitri B, Mohammed HT, Moqbel HH. Adolescent Premarital Sexual Behavior: A Narrative Review of Challenges, and the Vital Role of Comprehensive Sex Education in Promoting Health and Well-being in Islamic Countries. *Surabaya Psychiatry Journal/Jurnal Psikiatri Surabaya*. 2024;13(1). doi: 10.20473/jps.v13i1.53690.
2. Farhan S, Iqbal S. ISLAMIC PERSPECTIVE OF PREVENTIVE EDUCATION BUILDING FROM CHILD SEXUAL ABUSE-AN INTERVENTION FOR PARENTS TO HELP CHILDREN. *PAKISTAN ISLAMICUS (An International Journal of Islamic & Social Sciences)*. 2024;4(01):180-99.
3. Hajizadeh H, Hajipour H, Deldar H. Qur'anic and narrative strategies in sexual education based on the existential structure of humans. *Theology Journal*. 2023;64(Fall):34-51.
4. Wafa SS, Wulandari H. THE ROLE OF PARENTS IN INTRODUCING SEXUAL EDUCATION TO EARLY CHILDHOOD. *Islamic EduKids: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*. 2024;6(1):61-70.
5. Shirbeigi M, Esmaili Z, Saedipour B, Sarmadi MR. A model of sexual education in the era of globalization with an emphasis on Islamic perspectives: A grounded theory approach. *Research on Religion and Health*. 2020;6(3):122-38.
6. Shirbeigi M, Esmaili Z, Saedipour B, Sarmadi MR. Presenting a sexual education model in Iran based on the Comprehensive Sexual Education (CSE) program. *New Ideas in Educational Sciences*. 2021;17(3):177-208.
7. Tahmasebzadeh Sheikhalari D, Azimpour A, Imanzadeh A, Abbaszadeh M. Studying the process of sexual education for Iranian adolescents: A grounded theory study. *Curriculum Research*. 2021;11(2):126-53.
8. Mohammadi Pouya S, Imanzadeh A, Mohammadi Pouya F, Zarei E. Phenomenology of barriers in the sexual education curriculum at the secondary school level. *Religion and Communication*. 2019;26(55):303-34.
9. Jahanian M, Mousavi A. Methods of sexual education in childhood based on the traditions of Imam Reza. *Imam Reza International Quarterly and Modern Sciences*. 2023;1(2):156-79.

10. Mohammadjani S, Yarmohammadian MH, Kajbaf MB, Qoltash A. A sexual education curriculum model for adolescents based on the principles of the Qur'an and narrations of the Imams. *New Approach in Educational Management*. 2016;7(27):19-44.
11. Qoltash A, Mohammadjani S. Designing a sexual education curriculum framework based on Islamic education principles. *Scientific Research Quarterly on Islamic Education Issues*. 2018;3(3):101-30. doi: 10.29252/qaiie.3.3.101.
12. Ghanbari Barzian A, Salmanvandi S, Fatemi N. Reflection on the impact of premarital sexual relations on the tendency towards marriage: A case study of students at the University of Isfahan. *Strategic Research on Social Issues in Iran*. 2018;7(3):33-54.
13. Roohparvar Z, Shahali S, Javadnouri M. Explaining parents' perceptions of challenges in sexual education for teenage boys: A qualitative study. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*. 2019;8(3):260-70.
14. Torbati SN, Esmaili ST, Khosravi N. A qualitative study on the sexual education of adolescents and its underlying factors with an emphasis on interpersonal relationships. *Sociology Studies*. 2019;12(45):77-104.
15. Naderi N, Soudani M, Gholamzadeh Jafreh M. Mothers' methods in sexual education and training of adolescents: A phenomenological study. *Applied Psychological Research*. 2023;14(3):67-85.
16. Oraby D. Sexuality Education for Youth and Adolescents in the Middle East and North Africa Region: A Window of Opportunity. *Global Health: Science and Practice*. 2024;12(1). doi: 10.9745/GHSP-D-23-00282.
17. Bakhshi N, Khormaei F. Challenges faced by parents in sexual education of their children: A qualitative study. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*. 2018;7(4):227-39.
18. Bamri E, Salarzahi EH. An analysis of the relationship between lifestyle and sexual education of adolescents in Zahedan with a focus on crime prevention. *Educational Psychology Studies Journal*. 2018;29(15):73-96.
19. Bolandhematan K. Representation of parents' lived experiences in teaching sexual ethics to their children. *Family Counseling and Psychotherapy*. 2014;4(4):747-71.
20. Rahimi P. The role of schools and curriculum in shaping students' sexual education. *Psychology and Educational Sciences Studies*. 2023;9(2):173-98.